

Драган Бисенић

ОСТВАРЕЊЕ МИТА: АМЕРИКАНЦИ,
СРБИ И АЛБАНЦИ У БАЛКАНСКОМ
И ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ

ЕДИЦИЈА
СРБИЈА 1914–1918

Уредник
Зоран Колунџија

Copyright © ИК Прометеј, Нови Сад, 2024.

Издавање *Едиције Србија 1914–1918* подржали су

Министарство културе и информисања Републике Србије

Град Нови Сад – Градска управа за културу

[Ставови аутора изнети у књизи, не изражавају ставове
органа који је доделио средства за суфинансирање]

ДРАГАН БИСЕНИЋ

ОСТВАРЕЊЕ МИТА:
АМЕРИКАНЦИ, СРБИ И АЛБАНЦИ
У БАЛКАНСКОМ И ПРВОМ
СВЕТСКОМ РАТУ

ПРОМЕТЕЈ
НОВИ САД

РТС
РАДИО-ТЕЛЕВИЗИЈА СРБИЈЕ
БЕОГРАД

УВОД

Снажним спољним притиском ка дефинитивном заокруживању државности „Косова“ требало би да се оконча скоро двовековни напор у изградњи националног, политичког и државног идентитета Албанаца на Балкану, а затим свеалбанског уједињења. У свему, како то сада изгледа, то би требало да буде успешан пројекат, без сличног примера у развоју балканских нација, јер по свему што се сада види, до стварања „Велике Албаније“ која би објединила албански корпус, који се сада налази у 5 држава, остало је веома мало.

Водећу савезничку улогу у том пројекту имају Сједињене Америчке Државе. Заузврат, Албанија, поред тога што је чланица НАТО, по много чему је „највише америчка“ европска држава. Косово и Метохија, које је резолуцијом 1244 Савета безбедности УН, након НАТО напада на Србију 1999. дефинисано као део Србије, највише уз помоћ САД изграђује се као независна држава, попут Панаме с почетка XX века.

Ове чињенице су нас подстакле да потражимо порекло, историју и место Албаније у америчкој спољној политици. То место се крајем XIX и почетком XX века налазило у оквиру америчке балканске политике и односа према Отоманској империји. У то време су Бугарска, Грчка и Србија имале кудикамо већи значај, него што је то био случај са албанским питањем. Са америчке стране у том периоду водећу улогу имају две личности: посланик у Атини, Џорџ Мозес и богаташ који се посветио Балкану и Русији, Чарлс Крејн.

Албански национални покрет доста рано је увидео значај и будуће доминантно место Америке у свету. Албански прваци који су деловали у албанским удружењима развили су снажну пропаганду којом су привукли пажњу америчке јав-

ности и америчких политичара. У том подухвату снажно су се ослонили на уздизање националне митологије у којој се није признавала ни хеленска, ни старогрчка митологија, него се проглашавала, албанском, док су Александар и Филип Македонски проглашени Албанцима.

Бостон је био центар албанског деловања. Неки од албанских првака студирали су на Харварду, што их је приближило америчкој елити, али недовољно. У Бостону је 1907. излазио први недељник на албанском, *Комби (Нација)*, а неколико година касније основана је Албанско америчка паналбанска федерација (ВАТРА).

На тај начин настављен је напор изградње албанског идентитета који су започели још средином XIX века аустроугарска дипломатија, њене дипломате, лингвисти, археолози, етнологзи и историчари. Посебно се то односи на идеје мађарског дипломате, историчара и политичара Лајоша Талоција, који је на истом пројекту „изградње нација“ радио у Босни и Херцеговини, заједно са Бењамином Калајем.

Смисао Калајевог режима у БиХ је административна и технолошка модернизација, уз истовремено стварање једне вештачке нације, чију основу би представљало муслиманско феудално племство. За овај подухват најважнији сарадник био му је Лајош Талоци, па ће он матрицу и план за Босну и Херцеговину, из Сарајева пренети и на албанско становништво, истим методама и са истим циљевима. Језгро његове идеје је стварање албанске средњовековне историје, јер је увидео да на Балкану не може опстати нација уколико нема свој средњи век. Централна фигура у томе јесте Скендербег кога Талоци претвара у албанског националног хероја.

У то време постојали су сложени односи између Србије и албанског становништва, некада сараднички, а некада конфронтирани. Основни пројекат било је избацавање Турске са Балкана и стварање савеза балканских држава који је то требало да изведе. У овоме своју улогу имају и америчке дипломате и Американци и Американке који су деловали на Балкану. Преписка Мејбел Данлоп Грујић као и неки ње-

ни непознати радови били су ми од највеће важности у сагледавању нових личности и нових догађаја на Балкану с почетка XX века, а којима је она била непосредни сведок. Њене белешке с марша кроз Албанију веома су значајно сведочанство о томе. Из те преписке изронили су несуђена снаха највећег америчког новинског магната, Рандолфа Херста, глумица Елеонора Калхун, у улози супруге самозваног претендента на српски престо, Еугена Худечека Едлера фон Черницког, који се представљао као „принц Лазаревић Хребељановић“, објављивао у Америци књиге о Србији и био присталица балканских циљева Србије. Он се узима као творац пројекта „Моравског канала“ кроз Србију, о чему је објавио посебну студију.

У том периоду ствара се независна Албанија. Албанске побуне против Цариграда томе такође доприносе. Куриозитет је свакако да су албански и црногорски политичари, готово у исто време, били први у Европи, а можда и у свету, који су позвали Американце да направе своју прву војну базу у Европи (Црна Гора) или да потпуно преузму вођење државе (Албанија).

Албански политичар Есад-паша Топтани имао је главну улогу у омогућавању и помагању српској војсци да безбедно пређе Албанију. Заузврат, Никола Пашић му је омогућио да се сретне у Паризу са америчким председником Вудроом Вилсоном и придобије га за очување јединствене Албаније, чија подела између Италије и Грчке је већ била договорена. И поред тога, Есад-паши се те заслуге не признају. Он је убијен у Паризу 1920. од стране проасутријских кругова у Албанији, а сахрањен је на српском војничком гробљу у Паризу.

Иако на албанском језику расте број истраживања на ову тему, она ни из далека није исцрпљена. Овај рукопис представља покушај да се томе допринесе, имајући у виду да ће албанско питање још стајати пред европским и балканским земљама.

Драјан Бисенић
Децембар 2023.

I

АУСТРОУГАРСКИ КАТЕХИЗИС АЛБАНСКОГ ИДЕНТИТЕТА

Иако већ 30 година траје непрестани притисак најмоћнијих светских држава за стварањем нове албанске државе на Балкану – Косова, садашња званична албанска историографија и даље претпоставља да није било помоћи споља у стварању и изградњи албанске нације. Томе је служила континуирана снажна афирмација аутохтонистичких теорија о томе да су Албанци најстарији народ на Балкану, а свакако да су старији од Словена и Срба. Албанци су „староседеоци“, а Словени, па и Срби „досељеници“.

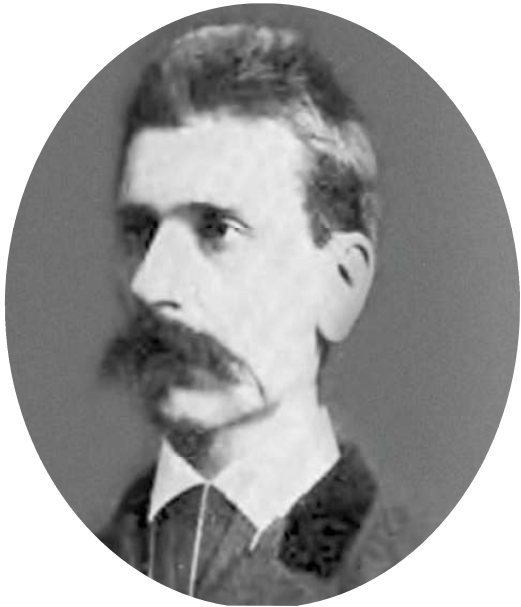
Борбе таквог типа за историјско и етногенетско „првенство“ које би требало да гарантује данашње заслуге или бенефиције нису нове. Сви балкански народи имају своје аутохтонистичке теорије. Оне су, међутим, далеко од научне природе и званичне употребе, а поготово у политици. Само у албанској историографији, а још више у политичкој пракси, аутохтонистичка теорија о пореклу Албанаца има готово официјелни карактер, иако је и за њу јасно да није научно утемељена и поткрепљена.

Извор спољног креирања „албанског идентитета“ и „новог идентитета“ албанске нације иницијално се налазио у политици Аустро-Угарске и њеним тежњама да загосподари Балканом и истисне друге конкурентске утицаје, нарочито руске и италијанске. У ту сврху, Хабзбуршка монархија је

предузела veoma obimne poduhvate kreiranja nacionalne svesti i izgradnje nacija u Bosni i Hercegovini i prema Albancima. Ta politika dostigla je vrhunaц u vreme Beњamina Kалаја u Bosni i Hercegovini (1882–1903), dok je њen najважнији непосредни извођач био мађарски историчар, Лајош Талоци.¹ У почетку, Калајеве идеје биле су подударне са српским позицијама.² Калај је наставио да шири хабзбуршки утицај на Балкану. Потребно је имати у виду да се тада и Србија с кнезом Миланом Обреновићем већ налазила под хабзбуршким патронатом, па је Калај без великих сметњи спроводио своју деликатну мисију. Аустро-Угарски интелектуални апарат створио је практично све идеје које су по-

¹ Дневник Бењамина Калаја 1868–1875, Историјски институт – Београд и Институт за историју Војводине – Нови Сад. Обрада и коментар Др Андрија Радењић, 1976. Ови дневници састоје се из четири књиге. У предговору прве књиге у српском преводу Калај је истицао с искреном убедљивошћу, која се лако проверава садржином списка, да је „проживевши у Србији толико година“ приступио „не само с интересом већ и са правом симпатијом“ писању историје српског народа. Друго обимно дело од преко 600 штампаних страна о првом српском устанку, написано великим делом на основу документације коју је он први проучио у читавници Велике школе и Српског ученог друштва, доприноси са историографском аргументацијом, у духу разумевања устаничких потреба, величању ослободилачке борбе Срба под Турцима. Трећа и четврта његова књига о устаничком раздобљу српске историје од 1807. до 1810. написане су уз помоћ аустријске документације са антисрпских позиција. Оне су, као што је већ назначено, штампане после његове смрти, у издању мађарског историчара Талоција. (стр. 20)

² Првобитне Калајеве просрпске идеје подударале су се са конфедерацијским концепцијама малих подунавских, балканских, југоисточно-европских земаља, чији је најеминентнији мађарски заговорник био Кошут. Када је Блазнавац уочи избора за намесника поверио Калају да се понекад заноси сличним идејама, да „верује да ће једног дана јужни Словени, Мађари, Грци и Власи“ створити једну савезничку државу у оквиру неке врсте конфедерације, која ће „да их учини, појединачно и све заједно, великим“, Калај је са усхићењем забележио у свом дневнику да су то и његове (Калајеве) „омиљене старе идеје!“ Њима се још „као младић ... заносио у свом усамљеном собичку“. И зато спонтано забележивши идентичне своје и Блазнавчеве мисли додаје коментар којим се заправо објашњава контроверзна суштина идентичности ове врсте: „Прећуткује ... само то да је он у овој визији будућности главну улогу наменио Србији, као што и ја не говорим о томе да је ја опет намењујем Мађарској“.

Бењамин Калај

зини Универзитета Харвард, Бостон је привукао неке од водећих албанских интелектуалаца у првим деценијама XX века – пре свих, Фан Нолија и Фаика Коњицу. Ноли је дипломирао на Харварду, а Коњица је такође студирао тамо неко време; други дипломац Харварда био је Костандин Чекрези, који је издавао сопствени часопис *Илирија (Illyria)* у Бостону током 1916, пре него што је од Нолија 1919. преузео уредништво часописа *Агријајик ривју (The Adriatic Review)*. Такође у Бостону током истог периода био је активан Кристо Дако, који је постао уредник „Ватриног“ недељника *Диели* 1913. године, такође је био главни сарадник другог полумесечног часописа, *Ули и менђези (Ylli i Mengjezit)*, који је излазио 1917–1920. године. Два писца и уредника такође ће играти важну улогу у представљању Албаније свету. Чекрезијева *Албанија њрошлосѝ и садашњосѝ (Albania Past and Present, Њујорк, 1919)* била је прва књига о Албанији коју је на енглеском написао Албанац, док је Даков *Зоју, њрви краљ Албанаца (Zogu, the First King of the Albanians, Тирана, 1937)* био први рад о албанској историји и политици који ће бити објављен на енглеском у Албанији.

стале „катехизис“ албанске идеологије и које се све до данас налазе у арсеналу албанског националног идентитета, и обезбедио материјалну и финансијску подршку за његово остварење.

Америка се значајно касније појављује као позорница на којој наступа албанска дијаспора и која тражи задовољење националних и националистичких амбиција. Делимично захваљујући бли-

Свеалбанска америчка федерација ВАТРА образована је у Бостону 1912. и играла је велику улогу у представљању албанских захтева америчкој јавности, нарочито у блиској сарадњи са британским обавештајцима из Првог светског рата који су били задужени за Албанију, попут Обрија Херберта и Едит Дарам.

„Данас је општепризнато“, писао је Костандин Чекрези 1919. године, да су Албанци најстарија раса у југоисточној Европи. Све указује на то да су они потомци најранијих аријевских досељеника који су у историјско доба били заступљени сродним Илирима, Македонцима и Епирцима.

Ти „најранији аријевски имигранти“ били су идентификовани, тврдио је, као „Пелазги“.³ Кристо Дако се сагласио; две године раније писао је да су Албанци „резултат комбинације древних Илира, Македонаца и Епирота, који су сви били потомци древних Пелазга. Ови Пелазги су били први људи који су дошли у Европу...“⁴ Ова „пелазгијска“ теорија, која је Албанцима дала неку врсту расног првенства над сваким другим народом у југоисточној Европи – или можда у Европи уопште – била је камен темељац на коме су почивале све остале компоненте митом набијеног приказа албанског идентитета.

Много пре тога, међутим, развиле су се верзије „илирске“ теорије о пореклу Албанаца у конкуренцији са другим хипотезама, од којих је најутицајнија била она која је Албанце поистовећивала са становницима подручја на Кавказу, такође познатог (класичним географима) као ’Албанија’, претпостављајући да су одатле мигрирали на западни Балкан у касном класичном или раном средњем веку.

Ову кавкаску теорију први су изложили ренесансни хуманисти (као што је Енеја Силвије Пиколомини) који су

³ Kostandin Chekrezi, *Albania Past and Present*, New York: Macmillan 1919, str. 4–5.

⁴ Kristo Dako, „The Albanians“, *Ylli i Mengjezit*, vol. 1, no. 3 (15 February 1917), стр. 67–73, а овде стр. 67–68.

били познати по делима класичних географа и историчара; развио ју је 1820-их француски дипломата и утицајни писац на Балкану, Франсоа Поуквил; а 1855. у полемичком одговору на дело Јохана Георга фон Хана представио га је грчки докторанд у Гетингену, Николаос Никоклес.⁵ До краја XIX века ова теорија је била у повлачењу, захваљујући раду лингвиста који су показали да је албански дефинитивно индо-европски, а не кавкаски.⁶ Последњи покушај да спасе теорију, међутим, направио је писац из Арберча, Франческо Тајани, који је сугерисао да су Албанци Скити који су говорили индијски језик, али чије су место становања, пре него што су се преселили у Албанију, било на Кавказу. Са задивљујућом домишљатошћу, Тајани је извео реч *схкийџар* (албански) од санскртског *ксхий*, што значи „борити се“ и *џар*, што значи „лук“ – показујући тако, барем на своје задовољство, да су првобитни Албанци били скитски стрелци.⁷

Настављајући се на ове основе, Енвер Хоџина Албанија званично је промовисала и подупирала наводе да су Албанци пелашког или илирског порекла и да су, према томе, најстарији народ на Балкану, нарочито после раскида са СССР-ом. Тада је Енвер Хоџа наредио свом сараднику Спиру Конди да напише и објави рад, којим „доказује“ да су Албанци и Пелазги једно те исто. Други аутор у том подухвату био је најпознатији албански писац и члан француске Академије

⁵ Eneo Silvio Piccolomini (Pope Pius II), *Cosmographia Pii Papae in Asia & Europae deganti description*, Paris: 1 509, fo. 13r; Francois C H. L. Pouqueville, *Voyage dans la Grece*, 5 vols, Paris 1820-1, vol. 2, str. 510–25; Nikolaos Nikokles, *De albanensium five Schkipetar origin et prosapia*, Göttingen 1855; за Nikokles videti Nelson R. Cabey, *Autoktonia shqiptareve ne studimet germane*, Prishtina 1990, str. 31–32. Кавкаска теорија није била једини такмац илирској теорији, јер су неки ренесансни писци претпостављали да су Албанци емигрирали заправо из Италије.

⁶ Кључни продор је направио Хиландер, који је, оспоравајући много егзотичнију хипотезу да су Албанци Татари, доказао да је албански био индогермански језик: Joseph Ritter von Hylander, *Die Sprache der Albanesen oder Schkipetaren*, Frankfurt am Main: Andreaische Buchhandlung 1835, str. 292–320.

⁷ Francesco Tajani, *Le istorie albanesi*, Salerno 1886, vol. 1, str. xxi–xxii.

наука, Исмаил Кадаре, који је отишао и даље па је чак интерпретирао грчку митологију као да је албанска.

У периоду велике сеобе народа индоевропеизована је целокупна Европа, па и Балканско полуострво. Европу настањују многи народи, који су познати у историји под једним заједничким именом Пелазги. Пелазги су дошли из Азије, сигурно из колевке човечанства – Индије. Они су се раселили на западу своје постојбине, идући за сунцем, које им је показивало пут својим заласком. Скоро сви пелашки народи имају сунце за светињу, за свог бога, коме су се клањали и приносили жртве.

Страни научници, бавећи се историјом и пореклом Албанаца у време кад наука о њима још увек није ништа писала, интуитивно су лансирали хипотезу о могућности да су и Албанци рудиментарни остаци Пелазга. Први је међу њима био наш Далматинац Тубероне Церва (1455–1527), познат као историчар, који пише да су Албанци „реликвија старих Македонаца“. Ову интуитивну претпоставку први је прихватио, бискуп српског порекла, Петар Мазарек (умро 1635). Њу је, потом, прихватио и раширио норвешки научник, историчар др Ханс Тунман (1746–1778), а њега су у томе следили многи, а посебно Аугуст Шлајхер (1821–1868) и Јохан Георг фон Хан (1811–1869), које многи сматрају двојцом највећих „пелазгомана“ свих времена.

Аустријски заменик амбасадора у Јанини, Георг фон Хан, који се бавио албанонологијом, иако албански језик није познавао, пошто је једно време тврдио за Албанце да су Словени, а затим је прешао на концепт да су Албанци генеалогички следбеници Пелазга, остаци некадашњих Пелазга и сами Пелазги. Он је објавио да је открио и „пелашку“ азбуку у Албанији, за коју се касније испоставило да потиче из много каснијих времена.

Аугуст Шлајхер развио је поменућу хипотезу у теорију. Против теорије Аугуста Шлајхера изричито је писао познати аустријски научник, др Густав Мајер (1850–1900), признат

као највећи албаноолог свог времена, који је доказао да албански језик нема никакве везе са пелашким и да, према томе, и Албанци као народ немају никакве везе са пелашким стаблом народа. Мајерове анализе, међутим, биће игнорисане. Две главне ривалске теорије које су се појавиле идентификују ране Албанце или као Илири или Трачане: у предримско и римско доба Илири су живели у западној половини Балкана, а Трачани на истоку. Бројни су албански историчари који преферирају илирску теорију. Изузетак чини професор Алекс Буда (1911–1993), председник Академије наука Албаније, који признаје да су Илири дошли на Балкан из Средње и Северне Европе, у касна времена, заједно са културом гвожђа.

Румунски научници, којима су познате јаке ране везе између Албанаца и Влаха, радије их стављају на трачку страну поделе (стари Дачани, који су живели у Румунији, били су део трачанске група), а у томе их понекад подржавају бугарски стручњаци. Било је такође и српских научника који су прихватили тезе о илирском пореклу Албанаца. Али заиста нема смисла улазити у овај лавиринт историјске расправе више него што је нужно за нашу сврху.

Напуштајући раније преднаучне, интуитивне и романтичне ставове, појавила се група научника која је изнела аргументе против хипотезе о илирском пореклу Албанаца. Међу првима су Јохан Аделунг (1732–1806) и Јернеј Копитар (1780–1844). Највећи ауторитет међу њима је немачки професор др Густав Вајганд (1860–1930), лингвиста и балканоолог, истраживач албанског и бугарског језика, који је навео и образложио у резултатима свог рада 12 аргумената којима је доказао да Албанци немају ништа заједничког са Илирима. Открића академика Вајганда побудила су интересовање за његову тезу многих светских научника, који су се активно и строго научно бавили албаноолошким проблемима. Међу њима се издваја немачки научник др Херман Хирт, који је – супротстављајући се тврдњама Паула Кречмера о илир-

ском пореклу Албанаца и њиховог језика – донео још 6 нових аргумената да Албанци немају ништа заједничког са Илирима.

Вајганд је посебно изучавао поморско-рибарску терминологију Албанаца и устврдио да Албанци немају своју „аутохтону“ поморску и рибарску терминологију. Како се зна, Илири су били народ који се бавио поморством и рибарењем. Према томе, они су сигурно имали и своју богату поморско-рибарску терминологију, као и сви други приморски народи. Да су Албанци потомци Илира и да су бар живели од старине на обалама Јадранског и Јонског мора, где актуелно живе, и они би се бавили поморством и рибарењем, као и сви други приморски народи, па би имали и своју поморско-рибарску терминологију, или бар наслеђену од својих предака на које претендују – Илира.

Вајгандове аргументе прихватили су бројни знанци албанског порекла, а неки од њих, који су следили идеју о илирском пореклу Албанаца, попут Норберта Јокла, убрзо су је напустили. И Ноел Малком који је написао књигу *Косово – крајња историја*, а која је свуда прихваћена као штиво на страни Албанаца, за Вајганда и његове аргументе каже да је његов „основни поглед коректан“. Колике су биле тешкоће у успостављању јединствене националне идеје може се видети и по томе што Малком у својој књизи изричито каже да не тврди да је Косово икада постојало у садашњим границама. За њега је Косово „отоманска територија, *par excellence*“. Малком такође не пише о Косову као јединственом ентитету, него употребљава „источно“ и „западно“ Косово.

Албанци се први пут појављују у историјским записима 1043. године. Те године, под командом драчког кнеза Ђорђа Манијака, једна војска састављена од Нормана, Бугара, Грка и Албанаца (*arvanitai*), кренула је преко Охрида за Солун (*Thessaloniki*) и отуда у правцу Цариграда. Хроничар тог времена, Михаило Аталијат, у једном свом спису спомиње то и, уз то – Албанце. Ана Комнина (живела у XI–XII веку),

одредила је и границе тадашње Албаније. Она каже да се у XI–XII веку Албанија простирала у пределу између реке Црне Дрим (на Истоку) и Јадранског мора (на западу), и – на северу до реке Дрим, а на југу до реке Шкумбе. И Марино Барлецио (1460–1512) каже да се Епироти (= Албанци) и Епир (Албанија) простиру на север до реке Дрим, да преко Дрима нема Албанаца, пошто тамо живе Илири који су тада идентификовани са Словенима.

Помињу се у Драчу 1078. и поново 1081. године, када су се придружили византијским снагама одупирући се инвазији норманског авантуриста Роберта Гискара. Искривљена листа албанских имена места, коју су Нормани покупили током ове експедиције, убрзо је потом укључена у *Песму о Роланду*: један рукопис те песме укључује референцу „Albanie“, што имплицира да је то била место или област североисточно од Драча. Током наредна два века спомињање Албанаца постепено се повећава, све док се до 1281. године у италијанском документу не помиње „duca Ginius Tanuschus Albanensis“, који је владао облашћу између Драча и Скадра: „Ginius“ мора бити албански „Gjin“ (Јован), а овај „duca Gjin“ се претпоставља да је оснивач чувене породице „Dukagjin“. Почетком XIV века такође постоје знаци давно утврђеног присуства Албанаца у планинама Црне Горе, па чак и на северу до дубровачког залеђа.

За албански идентитет од великог значаја је и верска припадност. Албанци се изјашњавају као муслимани и хришћани са обе струје – православном и католичком. Оваква структура настала је на основу посебних историјских околности у којима су се налазили Албанци, под утицајима Отоманске империје, Грчке, Италије и Аустро-Угарске. Прихватање ислама било је резултат отоманских освајања, а албанску аутокефалну православну цркву створили су Србин из Македоније Ђорђе Николић – Миђени и један Грк, Теофан Мавроматис који је далеко познатији под псеудонимом Фан Ноли.

Културни протекторат као излаз

Петер Кнауседер у својој анализи *Побуне у Албанији током Првој светској рати: сарадња Аустро-Угарске са албанским њобуњеницима током Србије и Црне Горе (Freischärler in Albanien während des 1. Weltkrieges: Die Zusammenarbeit Österreich-Ungarns mit den albanischen Freischaren gegen Serbien und Montenegro)*, објављеној у Бечу 2012. наводи да је након пораза у Кенигрецу 1866. године, Дунавска монархија морала да тражи нови спољнополитички правац, и иако је Отоманско царство и даље контролисало више или мање велике делове Балкана, институција културног протектората нудила је један излаз, мада уз прилично ограничене могућности за вршење власти. Ова заштитна права која су Аустро-Угарска и Француска остваривале над Католичком црквом, а тиме и над католицима у неким областима Османског царства, заснивала се, с једне стране, на међународним уговорима, а с друге стране, на турском обичајном праву. „Још у XVIII веку Аустрија је уговором гарантовала протекторат над католичким становништвом на северним албанским планинама, такозваној Малисији (данас Males e Madhe).“ Овај културни протекторат је видео „заштиту над верским заједницама као таквима“. Уставним учвршћивањем верских слобода у Османском царству 1908, после Младотурске револуције, културни протекторат је заправо доведен до апсурда, али је Хабзбуршка монархија наставила да се позива на ово заштитно право.

Почетак напора Аустро-Угарске налазимо у 1854. години када је аустријски дипломата и специјалиста за албански језик, Јохан Георг фон Хан, идентификовао пелазгијски језик са протоалбанским. Хан је рођен у Франкфурту на Мајни. Године 1847. именован је за аустријског конзула у Јанини, данас у Грчкој. Премештен је у Хеленско краљевство на острво Сирос 1851. године, а од 1869. био је генерални конзул у Атини. Сматра се зачетником албанистике. Сакупио је и

објавио изворне материјале о албанском језику и култури као потомцима старих Илира. Објавио је радове: *Albanesische Studien*. 3 vols. Jena: F. Mauko, 1854; Vienna: Hof- und Staatsdruckerei, 1853; *Reise von Belgrad nach Salonika*, Wien, 1861; *Griechische und albanesische Märchen*, 2 vols. Leipzig: 1864; *Reise durch die Gebiete von Drin und Wardar*, Wien, 1867. По њему је названа једна улица у Приштини (Rruga Johan V. Hahn). Он је за „потребе прелиминарне студије неопходне за древну историју Албанаца“ у свом делу *Albanische Studien* у изучавању античке историје пошао од тога да су најстарији историјски познати становници Хеладе били Пелазги.⁸ Он поставља питање да ли им је култура донета из старог Египта или Феникије, „или су се међу њима укрстиле две културне струје које су потекле из заједничког извора“? Хан претпоставља да је феничанско писмо доспело до Хелена уз посредовање Пелазга. Он за тумачење хеленске историје прихвата Наполеоново гледиште да је Француска револуција била у ствари „устанак Гала против Франака“, односно, да су политичке борбе у хеленским државама биле резултат трвења између хеленских аристократских и пелазгијских, демократских елемената.

Хан је навео како „древни текстови описују владајуће тесалско ратничко племство, оно показује велику сличност са данашњим Албанцима; тежња за личном и локалном независношћу преовлађује и никада не дозвољава да дође до концентрације колективних снага“. Он затим смешта Илире у Персију и Јерменију, да би показао како албанске и јерменске речи имају сличности. „У данашњој Албанији се могу наћи облици Арбен и Арменг, као што постоје Албанија и Јерменија. Данашња река Арсен, одговара јерменском Арсанију (такође притока Еуфрата се сада зове Арсен). Све ово догађа се у III и IV веку пре нове ере.“

⁸ Jochan Georg von Hahn, *Albanesische Studien*. 3 vols. Jena: F. Mauko, 1854; Vienna: Hof- und Staatsdruckerei, 1853, str. 310.

Ова теорија није подржана никаквим научним доказима, а савремени научници је виде као мит. Стефани Шванднер-Сиверс и Бернд Јирген Фишер, уредници зборника *Албански идентитети: мит и историја*, представљају радове који су резултат Лондонске конференције одржане 1999. године под називом „Улога мита у историји и развоју Албаније“.⁹ „Пелазгијски“ мит о Албанцима као најстаријој заједници у југоисточној Европи је међу онима који се истражују у есеју Ноела Малколма *Митови о албанском националном идентитету: неки кључни елементи, изражени у делима албанских писаца у Америци почетком двадесетог века*.¹⁰

Стефани Шванднер-Сиверс у уводним есеју успоставља контекст мита о „пелазгијским Албанцима“, применљивог на Источну Европу уопште, у смислу „чежње за стабилним идентитетом у друштву које се брзо отвара“.¹¹

Чак и Малком с критичком дистанцом представља све албанске наводе и стварање нове албанске митологије. Он указује да су импликације пелазгијске теорије ишле даље од пуких тврдњи о „историјском праву“ на територију. Такође је омогућено њиховим присталицама да тврде да су неки од најпознатијих елемената древне грчке културе и историје имали пелазгијско, а самим тим и „албанско“ порекло. „Нека се зна“, најавио је Кристо Дако, „да Филип и његов син Александар Велики, као и сви Македонци, нису били Грци већ преци Албанаца.“¹²

Сличну, али суптилнију инсинуацију „албанског“ елемента у грчкој цивилизацији подстакао је Херодотов коментар

⁹ Stephanie Schwandner Sievers, Bernd J. Fischer (Ed.) *Albanian Identities: Myth And History*, Indiana University Press, Indiana, 2002, str. 18.

¹⁰ Noel Malkom, *Myths of Albanian National Identity*; Some key elements as Expressed in the Works of Albanian Writers in America in Early 20. Century, str. 70 y: *Albanian Identities: Myth And History*.

¹¹ Stephanie Schwandner Sievers, Bernd J. Fischer (Ed.), Исто, str. 12–18.

¹² Dako, *The Albanians*, str. 68.